

ÉREMTAN

Egy pénzlelet sorsa Szőregen 1837-ben

NAGY ÁDÁM

(Szeged, Móra Ferenc Múzeum)

A műgyűjtés története erős szálakkal kötődik régiségeink értékének ösztönös vagy tudatos felismeréséhez, megbecsüléséhez. Ösztönös, amennyiben csupán a kincset, az aranyat vagy az ezüstöt tekinti értéknek, tudatos, ha ezen fölülemelkedve meglátja a régi tárgyakban a történeti dokumentumot, s megfelelő felkészültséggel megpróbálja belőlük kiolvasni a sok-sok rejtett információt.

A régi pénzek nemesfém anyaguk miatt mindig kellő figyelmet keltettek. Erről tanúskodik egy — szempontunkból — igen korai, 1494. július 10-én, Kolozsváron kelt oklevél, amelyben a király (II. Ulászló) magának követel egy 1491-ben, Szászsebesen előkerült pénzleletet. Így érvel: „...mindenfajta kincs a magyar királyság ősi és megerősített törvénye és szokásjoga alapján a királyt illeti és a felség fiskusába beszolgáltatandó...”¹

A későbbi századokból egyre több adatunk van pl. olyan gyűjtőről, aki történetírói munkásságához is felhasználja régipénz-gyűjteménye tanulságait²; vagy ismerünk olyan főrangú érmészeket, akik numizmatikai szaktudásuk révén váltak ismertté határainkon túl is.³ A XVIII—XIX. századból már sok egyházi⁴ és főúri személyiségről⁵ tudunk, akik tudatos gyűjtői tevékenységet folytatnak, tudományos ismeretszerzésre törekednek, tipizálnak, korrendet állítanak föl, működésük nyomán tudományos társaságok alakulnak.⁶ A gyűjteményekkel kapcsolatos feljegyzések így fölöttébb hasznosak lehetnek pl. a feljegyzett lelőhelyek tekintetében. Minden egyes lelőhely bővíti ismereteinket.

A Csongrád Megyei Levéltár központi, szegedi levéltárában a rengeteg helytörténeti vonatkozású adat mellett, természetesen szinte ugyanannyi egyetemes értékű és érdekességű adat is található. Itt bukkantam a Szeged városi tanács 1837. évi iratai között egy, ebben az évben előkerült pénzlelet dokumentumaira.

Az évenként elkészített mutató szerint a pénzlelettel kapcsolatban három irat keletkezett: kettő az előkerülés leírásáról és a helyi intézkedésekről, egy pedig a

¹ Entz Géza: Középkori tudósítás kincsleletről. Numizmatikai Közlöny (NK.) 66—67. (1967—1968) 98.

² Faludi Géza: Sámbock János éremgyűjteménye. NK. 32—33. (1933—1934) 89—91.

³ Odescalchi Artur: Két főrangú magyar érmész a XVII. században. Két levél 1645-ből és 1563-ból. Századok, 7. (1873) 5 78—581.

⁴ Szalay-Berzeviczy László: Egy magyar pénzgyűjtemény a múlt század elején. NK. 43. (1944) 50—51.

⁵ Gárdonyi Albert: Széchenyi Ferenc gróf éremgyűjteményének megalapítása. NK. 3. (1904) 39.

⁶ Jancsó Elemér: Aranka György tevékenysége a régi pénzek gyűjtése terén. NK. 42. (1943) 50—56.

további, felsőbb hatósági rendelkezésekről szól. Ez utóbbi sajnos nem volt fellelhető a jelenlegi irattárban.

Az ügyben az első kétoldalas levél 1837. április 5-én kelt, szó szerint és a korabeli helyesírással így szól:

„Bizonyos nevét titkolni kívánó Szőregi Lakos által az alól írtt napon ugyantsak az alól írtt Polgár Mester előtt fel jelentvén hogy e folyó holnap Sén ifjabb Bódi Péter, Lengyel Péter és Lengyel Imre a' mint a' Szőregi haszonbérbe ki vett uradalmi földéken nevezetesen pedig a' fekete Rétben kis Eéla irányában szántottanak, számosabb ezüst tallérokot letek fel jelentés következtében szinte azon Polgár Mester az épen véle szemközt jövő öregebb Bodi Pétert a' dolog miben létéről meg kérdezte ki is nyíltan ki mondá hogy fia Péter ugy Lengyel Pál tsakugyan régi pénzeket találtnak a miértis nyomon [nyomban] a hely színén megjelenvén leg előbb is azt tapasztaltuk hogy mostanság öregebb Bodi Péter által haszonbérbe birt uradalmi földön mintegy két négyszögölnyi darabka egy ásó nyomnyira fel ásva légyen, ezt mink újra fel hányatván az ide /. alatt mellyekeltt két darab régi pénzt találuk jelen voltak ez alkalommal Szőreg helységének Bírája Kiss Pál Jegyzője Lovászi György nem különben öregebb Bódi Péter és Miletin Jakab.

Ezekután Szőreg helységében vissza térvén magunk elejbe idéztük Szeged Városából épen ekkor haza térő öregebb Bódi Péternek fiát Pétert és Lengyel Pétert az első azt nyilatkoztatta hogy a' mint a' kérdéses földön szántott az eke több darab régi pénzeket fel vetett a' mit ő a' körülötte szántogató Lengyel Péternek nyomon [nyomban] ki mondván ez is oda jött s így ő 25 darabokat Lengyel Péter pedig 11 darabot találtt Hasonlóan beszélte elő ezen esetet Lengyel Péter is azt téve hozzá hogy közel azon helyhez hol a' pénzt találták ekéje égetett téglákra jutott a' szántás közt ott is nézegették a' tsoroslyával ha nints é valami el rejtve de semmit sem találtak a' mi annál nagyobb figyelmet gerjeszthet mivel a' fekete Rét emberi emléket haladó üdök olta mindég mély vízalatt fekvő föld volt, többnyire a' találók azt is előadták hogy a' pénzt nem rakáson hanem szétszórva találták a' mit bizonyít azon környül állás hogy az általunk találtt két darab szinte nem egy helyen volt, vizsgálatunkból továbbá az is ki tüntt hogy a' pénz a' mit a' nevezettek letek nem mélyen a' föld alatt hanem leg fellyebb tsak annyira lehetett a' mennyire az eke lent jártt. — Tapasztalásink folytában szükségesnek véltük a' hely színén a' Tekintetes Tanács további Rendeléséig örököt rendelni addig is pedig Bodi Péter által leltt 25 darabot //. alatt Lengyel Péternél találtakat pedig ///. alatt ide csatolván egyszersmind azt is jelentjük hogy Lengyel Péternek előadása szerént egy darabot az öttse Lengyel Imre elvesztett, s így 3). alatt tsak 11 darabot mutathatunk bé. —

Mellyekről is az el rendelendők elrendelése végett tesszük ezen alázatos jelentésünket oly meg jegyzéssel, hogy a' találók a' tőlük el vett pénzeket leginkább azért vissza adattatni kérik mivel ők azokat nem keresés hanem véletlen szerentse után lelték, s az esetet a' Helység Elöljáróinak is azonnal tuttukra adták. — Szegeden 5^a Április 837. —

Petrovits János Polgármester
Aigner Ferdinánd első szószolló
Baurneid Ferdinánd szószolló”

A szokás szerint hosszában összehajtott irat hátoldalára, kívül a következő megjegyzés, hivatalos feljegyzés van írva: „Minthogy ezen vizsgálatból az tettszene ki, hogy a' kérdéses pénzek nem egy helyen, hanem el szórva találtattak, és a' talállók téglá

⁷ Csongrád Megyei Levéltár; Szeged város tanácsa iratai 913/1837.

rakásra is akadtak légyen, a' jelentő Küldöttség oda útasíttatik, hogy azon tájon az ásást és keresést tovább folytattatván valamint az eddig ki rendelt öröknek mérsékelt napi bérét a' Kamarási Tisztségénél kifizettesse, s ha a' szükség úgy kívánandja, újabaknak ki állíttatását s ezek béreikk ki fizettetését is szorgalmazza egy úttal a' fentebb nevezett talállók földjeiben ezen ásások által szenvedett károsodást felbetsültettvén, annak idejében a' tapasztalandókkal be jelentse, addig is pedig a' be mutatott 38. darab pénzek a' letételek Tárában meg tartatandanak. —

Szegeden 837^{ik} évi Április 10^{én} tartott Tanács Ülésből.”

Az irat 6-án érkezett a tanácshoz, ott 10-én tárgyalták az ügyet. E két dátum az iktatás számával még egyszer szerepel az ügyirat hátoldalán.

Az előkerült pénzekhez még további kincs találása reményében a helyi előljárók, úgy látszik, serényen közreműködtek. Erről tanúskodik a következő irat:

„Alól írottak ezen holnap 12^{én} a Tettes Ns Tanátsnak meghagyása következtetésében, Tettes Torontál Vármegyében kebelezett Szöreg helysége határában az úgy nevezett Fekete Tói Rétságán, minekutánna az ezen földet szántás alá, árendában bíró jobbágyok közül egyiknek, nevezetesen Bodi Péternek földjén az eke által néhány darab Tallérok forgattak volna fel — annak megvizsgálására hogy a már talált 30 egynéhány darabokon túl ne talántán több is rejtezne, azt fel ástánk, hivatalossan ki küldve lévén — a Tettes Ns Tanátsnak engedelmessen jelentjük — hogy Kiss Pál, Szöreg helysége Bírója — Bolezlia Atyim s' Jova Péter Esküttel — Ilia Gyurka, Egyházi Mihály mint már ezelőtt ide kirendelt Strázsák — úgy Bodi Péter Bálint Antal, s' Lengyel Imre s' többeknek jelenlétében egynéhány ora hosszaig a kérdéses térséget imide amoda, néholy fél ölnyi mélységre is ásogatattván, az állitolag rejtendő kintsnek leg kissebb nyomára sem akadtunk. — Melyről is tesszük a Tettes Ns Tanátsnak ezen hivatalos jelentésünket. Szeged, 14e Április 837.

Petrovits János Polgármester
Kolb Ádám
Bauernfeind Ferdinánd szószóló”⁸

Ezen az iraton is olvasható egy rövid feljegyzés hátratként, amelyet az iktatáskor írtak rá: „Ezen talált harmintz talléroknak fele a Ns Várost, mint a Szőregi Uradalom birtokosát illetvén természetbe meg tartatni, fele pedig a találóknak vissza adatni rendeltetik; minthogy azonban Petrovits János Polgármester szóval azt jelentené hogy a találók ezen felét a kérdéses talléroknak folyó pénzzel fel váltatni kívánnák, ezt a feő Kamarás Tisztség eszközölni fogja. Szeged, ápr. 14. 837. tartott Tanács Ülés alkalmával.”

Ezek után érkezett egy levél, amelyet „a Tallérok eránt közben jött felsőbb Rendelmény meg tartás végett számadó Uraknak ki adatni rend.” megjegyzéssel vezettek be a mutatóba, s amely sajnos pillanatnyilag nincs meg.⁹ Érdemes azonban még így is felfigyelni a lelet sorsára, az ügyintézés menetére, néhány apró mozzanatra.

A szegedi határban előkerült pénzeknek hamar híre kelt. A szóbeszéd alapján a polgármester is még aznap tudomást szerzett a dologról, azonnal intézkedett is. Tanúk jelenlétében megvizsgálta a helyszínt, s szerencsésen találtak is még két pénzdarabot. Ezután örököt állított a területre, majd kikérdezte az ügy legfőbb szereplőit. A még aznap kelt jelentésében leírta mindazokat az információkat, amelyeket szemé-

⁸ Uo. 978/1837.

⁹ Uo. 1761/1837.

lyes tapasztalata alapján, ill. a vallomásokból szerzett. A leletkörülmények leírása — meglehetősen pontossággal — minden fontos kérdésre kiterjedt.

A tanács április 10-én tárgyalta a régi pénzekkel kapcsolatos teendőket. További kutatásokat rendeltek el a „kincs” reményében, rendelkeztek az örök és az ásást végzők béréről is. A talált 38 db pénzt a „letelekek Tárában” őrizték. Az újabb, ezúttal eredménytelen keresésről négy nap múlva érkezett a jelentés. A tanácsülésen még aznap döntöttek az ügy végleges elintézési módjáról. A pénzek fele a városé lett, mint a földterület birtokosáé, a másik fele pedig valóságosan, vagyis forgalmi pénzben kifizetve a találokat illette meg.

Az iratokból sajnos nem derül ki a pénzek tényleges sorsa. Hová került, mi lett a város részével, és a másik, az akkori forgalmi pénzekkel kifizetett résszel? Nem tudjuk meg a leírtakból, hogy tulajdonképpen milyen korú és eredetű pénzekről volt szó? A dokumentumokat olvasgatva úgy érezhetjük, hogy az illetékes hivatal inkább a lebonyolítás jogi korrektségére ügyelt, a lelet történeti értéke alig érintette meg. Nyilván a korábbi gyakorlat alapján ezzel nem volt mit kezdenie, nem volt mit tennie. Bizony, árnyaltabb képet kaphattunk volna, ha a „felsőbb Rendelmény” tartalmát is megismerhetjük. Így azonban csak következtetni tudunk az ügy menetére, lényegére.

Az államigazgatás bonyolult, sokrétű feladat. Bonyolult már csak azért is, mert más és más az eljárás alapja Magyarországon, Erdélyben, s az osztrák polgári törvénykönyv hatálya alatt álló területeken. Az évek során a régiségek és műemlékek tárgyában több tárca rendelkezett, pl. a vallás- és közoktatási, a belügy és a pénzügy-minisztérium is. Természetesen az intézkedések mikéntjét az előkerülés helyén kívül befolyásolta az is, hogy melyik évben került elő a lelet.

Sajnos e témában a jogfejlődés részletes elemzése még nem történt meg, pedig bizonyára tanulságos lenne tudománytörténeti, vagy egyszerűen történelmi emlékeinkről való gondolkodásunk fejlődése, alakulása szempontjából is. Úgy tűnik, hogy kezdetben a jogszokás inkább a régiségek értékét, értékesíthetőségét tartotta szem előtt, inkább csak az épületek védelmére gondolt.

A magyarországi rendeletek hivatalos gyűjteményét rendszeresen 1867-től tették közzé. Már az első évfolyam kötetében olvashatjuk Eötvös József vallás- és közoktatási miniszter rendeletét „a történelmi és régészeti épület-maradványok fenntartása tárgyában”. „...Mínhogy pedig minden mívelt és történelmére tartó nemzet szent kötelemének ismeri: elődei munkásságának tisztes nyomait, a mennyire lehet, az enyészettől megóvni, s ez hazánkban és korunkban annál szükségesebb, mennél inkább tapasztaljuk, hogy a mit műemlékekből a múlt századok viharai megkíméltek, az újabb kor közönye végpusztulásnak indulni engedé ...”¹⁰ Ebben a megfogalmazásban már érződik a kincsek — egyelőre az épületek — óvására, védelmére való törekvés azok kulturális, eszmei értéke alapján.

A következő évben belügyminiszteri rendelet született nem csak az építmények, hanem a régészeti tárgyak védelmére is: „A vasutak építésénél — sokszor érdekes, régészeti és belcsü, s nevezetesen a világ — s hazai történelemre nézve nagy értékű tárgyak ásatnak ki, melyek, mert megőriztetésükről vagy a hazai régiséggyűjtés részére való megszerzésükről senki sem gondoskodik, részint megsemmisítetnek, részint a külföldre vándorolnak.”¹¹ Ezúttal a közlekedési minisztérium utasította a vasút-

¹⁰ Magyarországi Rendeletek Tára. Pest, 1871. I. évf. 1867. évi rendeletek, 514—516. A magy. kir. vallás- és közoktatási miniszternek 1867. okt. 28-án 12 194. sz. a. kelt rendelete valamennyi közalapítványi gazdasági főtisztchez.

¹¹ Magyarországi Rendeletek Tára. Bp. 1884. II. évf. 1868. évi rendeletek, 18—19. A m. kir. belügyminiszteriumnak 1868. évi február 1-én 609. sz. a. kelt rendelete az ország valamennyi törvény-

építésben résztvevő embereit, hogy a leleteket jelentsék és őriztessék, nehogy megsemmisüljenek vagy elkallódjanak. „...Arra nézve azonban, hogy ezen intézkedés sikeres legyen, szükséges, hogy a törvényhatóságok a vasúti mérnököktől nyerendő tudósítás után a talált tárgyakról a pesti s kolozsvári muzeum igazgatóságát rögtön értesítsék, s a tárgyakat addig, míg ezen intézetek küldöttjei meg nem vizsgálják, őrizet alá vennék.

Úgy vagyok meggyőződve, hogy a közönség elismeréssel fogadja a közlekedési minisztériumnak a honi múzeumok érdekében tett intézkedéseit s azoknak sikeresítését előmozdítani, hazafiúi kötelességének tartandja.”¹²

1871-ben a pénzügyminisztériumtól érkezett körrendelet, amely kifejezetten az éremleletekről is szól: „Tapasztalván, hogy az éremleletek s az úgynevezett kincsek körüli eljárás, s az azt szabályozó rendeletek nemcsak a közönség, hanem a kincstári közegek előtt is vagy ismeretlenek, vagy ha azokról tudomással bírnak, szorosan nem követtetnek, mihez tartás s a (czim) alattas közegeinek kellő értesítése végett rendelem a következőket:

Törvényes szokásunk, számos királyi rendelet s az eddig követett gyakorlat szerint minden talált kincs: amelynek értéke 150 forintot túlhalad, egyharmad részben a kincstárt illetvén, s az éremleletek, valamint a talált kincsek körüli eljárás is — bármekkora értékét képviseljenek azok, tudományos régészeti szempontból tárgyalás s az érdekes daraboknak tudományos intézeteink részére való megszerzése végett a királyi kincstárnak fentartva lévén, mindazon esetekben, a midőn ily éremleletek vagy kincsek akár a kincstári közegek, akár pedig magán felek által találtaknak, azoknak kinyomozása s átvétele végett mindannyiszor haladéktalan intézkedések teendők, s annak utána jelentéstétel mellett a vezetésem alatti miniszteriumhoz azonnal felterjesztendő.

A jelentésben mindannyiszor kiemelendő: ki által? mikor? kinek a földjén? mely mennyiségben találtak a kincs. Azon esetben pedig, ha ilyenmű éremleletek vagy kincsek találásáról az illetők által jelentés nem tétetnék, azok ellen alattas ügyésze közreműködésével a vizsgálatot azonnal indíttassa meg, s a fenforgó rosszhiszeműséghez képest bünyenyítő eljárás alá vonassa és pedig ne csak a találókat, hanem az ily kincsek bevőit is, kik mint gyanús áruk vevőit tekintetvén, a hazai bíróságok által eddig is bünyenyítő eljárás útján a fenforgó esetekhez képest súlyosabban is bünyetettek.

Utasítatik a (czím), hogy körülményeihez képest e részben a közönséget s különösen az alsóbb néposztályokat is felvilágosítani igyekezzenek, figyelmeztetvén arra, hogy a találók eltitkolás esetében nemcsak az őket megillető részt veszítik el, hanem még nagyobb bünyetésnek is kiteszik magukat.”¹³

A rendeletet az akkor hatodik évfolyamába lépő szaklap, az Archaeologiai Értesítő közölte tudós szerkesztője, Rómer Flóris kommentárjával együtt. Az 1837-es szőregi lelet ügyintézését végiggondolva láthatjuk, hogy a rendeletben valóban a korábbi gyakorlat fogalmazódott meg részben. A lelet értékét bizonyára nem becsülték 150 forintra, ezért csak kétfelé osztották, nem kellett harmadolni, hogy a kincstár is részesedjen. De lehet, hogy az a már előzőleg hivatkozott „számos királyi rendelet s az eddig követett gyakorlat” szelleme érvényesült, amelyet az osztrák polgári

hatóságához és az erdélyi kir. főkörmányszékhez, a történelmi és régészeti tárgyak megóvása tárgyában.

¹² Uo. 18—19.

¹³ Arch. Ért. VI. (1872) 86—87. 47 711—1871. sz. Körrendelet a magyar kir. pénzügyminisztériumtól 1871. decz. 27-én az összes pénzügyigazgatóságokhoz, jószágigazgatóságokhoz és a selmeczi főbányagrófi hivatalhoz.

törvénykönyv 1846. március hó 31-én kelt „legfelsőbb elhatározásá”-ban így fogalmazták meg és fektették írásba: „... a kincslelet az értékre való tekintet nélkül, a földtulajdonos és találó között egyenlő részben osztandó fel...”¹⁴ Jelentős fejleménynek tekinthetjük, hogy az 1837-től eltelt idő óta felerősödött az az igyekezet, hogy a leleteket a tudományos intézetek felé tereljék. De ekkor már, 1871—72-ben a Nemzeti Múzeumon kívül több vidéki múzeum is létezett. A szakember persze — joggal — így is elégedetlen. Szenvedélyes lendülettel írja Rómer Flóris: „... Oka annak, hogy honi leleteink vagy külföldre vitetnek, vagy egyesek nyereszkedésével nyilvános intézeteink részére oly méreg drágán szerezhetőek meg, az, hogy az illető közegek a fenálló rendeleteket minden megyében és járásban más- és másképpen magyarázzák, és a leleteket egészen önkényüleg kezelik. Sok és gyűlöletes lenne mind azon eseteket felhozni, melyek e tekintetben gyakran csak évek után jönnek tudomásunkra, mikor halljuk, hogy jó hazafiaink vidéki szakférfaik segítségével a leletek javát kiválogatják, és külföldi éremtáraknak vagy régiséggyűjteményeknek jó nyereséggel eladják, a szemetet pedig utólagos bosszantásra a n. múzeumhoz juttatják...”¹⁵ Rómer a törvényhozást szorgalmazta.

Az 1871. évi rendeletet mintegy megerősíti a belügyminiszter 1872. májusában kibocsátott rendelete, amelyet az erdélyiek kivételével az összes hazai törvényhatósághoz intézett, de a Rendeletek Tárában közzé nem tett.¹⁶ E két rendelet fogalmazásbeli, árnyalatnyi különbségekkel szinte szószerint megegyezik.

1873-ban a magyar királyi pénzügyminiszter újabb kiegészítő rendelkezést intézett a főfémjelző hivatalhoz, miszerint semmiféle pénzt vagy régiséget ne olvassanak be. Érthető és messzemenően méltánylandó a cél: „... hogy a numismatikai ismeretek terjesztése ne akadályoztassék, s a régészettel foglalkozó közönségnek régi érmek szerzésére minél nagyobb alkalom nyújtassék, jövőre nézve követendő szabályul az állíttatik fel: miszerint mindazon esetekben, melyekben a talált érmek vagy kincs 150 forintnyi értéke meg nem haladván, abból a kincstárnak a törvényes szokás értelmében semmi rész sem jár, a m. nemzeti múzeum és a budapesti m. kir. tudományos egyetem választási jogának gyakorlása után fennmaradó érmek ezentúl többé be nem olvasztatván (az említett intézetek által megtartott darabokért járó becseréttel együtt) természetben fognak a jogosultaknak kiadatni, kiknek teljes szabadságukra hagyatik, hogy az érmek mikénti elárúsítása iránt kényük-kedvük szerint intézkedjenek. Ha pedig a talált kincs 150 frtnyi értéket meghaladna, abból a kincstár részére egy harmadrész levonandó: ezen egy harmadrész kielégítésére mindenek előtt a fentemlített jogosított intézetek által megtartott darabokért fizetett érték fordíttatik, s csak ha ez nem volna elegendő, fog annak kiegészítésére az érmek aránylagos része kiválasztani. A találó és földtulajdonos részei mindenkor természetben kiadatván, a kincstár részére a fentebbiek szerint netalán megtratóndó érmek sem fognak azonnal beolvasztatni, hanem azok a főfémjelző hivatalnál összegyűjtetvén, a főfémjelző hivatal által koronként, p. o. félévenként közárverésre bocsájtandók lesznek. Az árverésnél az érmek becserétté vétetik alapul. Ha az árverésnek eredménye leend, az ezen begyűlendő összegek fognak azután szabályszerű módon elszámoltatni; ha pedig eredménye nem leend, vagyis ha az érmek egyáltalán nem, vagy csak részben árusít-

¹⁴ Belügyi Közlöny. Bp. 1902. VII. évf. 1902. évi rendeletek, 81. A belügyminiszter 21 780/1902. sz. a. T. vármegye alispánjához intézett rendeletében idézi.

¹⁵ Arch. Ért. VI. (1872) 87—88.

¹⁶ Belügyi Közlöny. Bp. 1902. 80—81. A belügyminiszternek ugyancsak 21 780/1902. sz. a. kelt, de Z. vármegye alispánjához intézett rendeletében idézi az 1872. évi május hó 19-én 14 136. sz. a. kibocsátott belügyminiszteri rendelet szövegét.

tatnak el, a fennmaradt rész azután — más mód többé nem lévén, — beolvasztatik...”¹⁷

A rendeletet lényegében egy magyarázó cikk keretében közölte Fridrich István, aki igen hasznos intézkedésnek tartotta. Mégis mintha Rómer Flóris aggodalmi bizonyultak volna valósabbaknak, szinte máig ható érvényességgel.

Végül is törvény 1881-ban született a műemlékek védelméről, gondozásáról lerombolás vagy bejelentés elmulasztása esetén büntetés kilátásba helyezésével.¹⁸ Régi pénzek előkerülése kapcsán még 1902-ben is egyedi esetként, külön intézkedik a belügyminiszter, hivatkozva és idézve az 1872. évi rendelet szövegét.¹⁹ Óriási léptekkel lépve bizonyára korszakos jelentőségű az 1949-ben hozott törvényerejű rendelet.²⁰ De ez már valóban egy egészen más szempontú vizsgálódást igényelne. Pillanatnyilag csak az volt a célunk, hogy felidézzük egy több, mint másfélszáz éves lelet sorsát s ennek kapcsán felvillantsuk és éllesszük történelmi emlékeinkért érzett mai felelősségünket.

Schicksal eines Münzfundes in Szőreg aus dem Jahre 1837

Nagy, Ádám

Wir besitzen Angaben schon aus dem Jahre 1493 darüber, dass der Münzfund in Siebenbürgen als Schatz vom König nach alten Gesetzen und dem Gewohnheitsrecht erfordert wurde. In den darauffolgenden Jahrhunderten sind uns schon viele Geistlichen, Hochadeligen und Bürger auch dem Namen nach bekannt, die die Antiquitäten aufgrund und wegen ihres historischen Wertes sammelten. Sie sammelten vor allem Münzen und nebst anderen Angaben registrierten auch die Fundorte.

Im Aufsatz wird das Schicksal eines Münzfundes aus 1837 anhand archivalischer Quellen untersucht. Der Fundort war in einer Gemeinde bei Szeged, in Szőreg. Über die Sache disponierte der Stadtrat. Aus Mangel an Angaben wissen wir über die Art der Münzen nichts näheres. Der Fund wurde je zur Hälfte dem Feldbesitzer und der Stadt (bzw. dem Finder) zugesprochen.

Über die gefundenen Antiquitäten wurde erst 1867 im Zusammenhang mit den Baudenkmalern und später der Eisenbahn ein Gesetz verabschiedet.

¹⁷ *Friedrich István*: A pénzügyi m. kir. miniszternek az érem- és kincsleletek ügyében kibocsátott legújabb rendelete. (1873. november 17-én 38 138. sz. a. kelt, s a m. kir. főfémjelző hivatalhoz intézett rendelet.) Arch. Ért. VII. (1873) 308—310.

¹⁸ 1881. XXXIX. tc.

¹⁹ Lásd 10. jegyzet.

²⁰ 1949. évi 13. számú törvényerejű rendelet.